עין משפט נר מצוה

קד א מיי' פי"א מהל' גירושין הלכה יב סמג לאוין פב:

שהולד פגום לכהונה מאן הכל מודים שמעון התימני דאע"ג דאמר שמעון התימני אין ממזר מחייבי לאוין נהי דממזר לא הוי פגום מיהא הוי מק"ו מאלמנה (א) ומה אלמנה לכ"ג שאין איסורה שוה בכל בנה פגום זו שאיסורה שוה בכל אינו דין שבנה פגום איכא למיפרך מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת ועוד (ב)היא תועבה כתיב ואין בניה תועבין ועוד תניא המחזיר גרושתו והנושא חלוצתו והנושא קרובת חלוצתו ר"ע אומר אין לו בה קדושין ואינה צריכה הימנו גט והיא פסולה וולדה פסול [א]וכופין אותו להוציא וחכ"א יש לו בה קדושין וצריכה הימנו גט והיא כשרה וולדה כשר למאן לאו לכהונה לא לקהל אי הכי היא כשרה למאן אילימא לקהל פשיטא משום דזניא אפסלה לקהל אלא לאו לכהונה ומדהיא לכהונה ולדה נמי לכהונה מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא הכי נמי מסתברא דקתני רישא היא פסולה וולדה פסול היא פסולה למאן אילימא לקהל משום דזניא אפסלה (ג)ליה לקהל אלא לאו לכהונה וולדה פסול למאן אילימא לכהונה הא לקהל כשר האמר רבי עקיבא הולד ממזר אלא פשיטא לקהל ומדרישא הא כדאיתא והא כדאיתא סיפא נמי הא כדאיתא והא כדאיתא והיא תועבה נמי היא תועבה ואין צרתה תועבה אבל בניה תועבין אלא אלמנה קשיא מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב יוסף אמר ר' שמעון ברבי הכל מודים בבא על חייבי כריתות שהולד פגום מאן הכל מודים רבי יהושע דאע"ג דאמר ר' יהושע אין ממזר מחייבי כריתות (ד)נהי דממזר לא הוי פגום מיהא הוי מק"ו מאלמנה ומה אלמנה לכ"ג שאין איסורה שוה בכל בנה פגום זו שאיסורה שוה בכל אינו דין שבנה פגום וכ"ת מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת הכא נמי כיון שבעלה עשאה זונה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודים בעבד ועובד כוכבים הבא על בת ישראל שהולד ממזר מאן הכל מודים שמעון התימני דאע"ג דאמר (ה)שמעון התימני אין ממזר מחייבי לאוין ה"מ

מחייבי

שהולד פגום. ואם ילדה בת פסולה לכהונה כחללה: **שכן היא עצמה מתחללת.** שאם מת כהן גדול אסורה אפילו לכהן הדיוט שפסלה זה בביאתו ועשאה חללה דכתיב לא יחלל זרעו (ויקרא כא) ולא כתיב ולא יחל ומשמע ב' חילולים אחד לה ואחד לזרעו והכי מפרש בקדושין (דף עז.) או אם בת כהן היא פסלה מן התרומה כדאמר במכילתין לקמן (דף סח.) תאמר במחזיר גרושתו שאין היא עצמה מתחללת דאי למפסלה לכהן לא מפסלה בהאי חזרה דהא פסולה וקיימא משעת גירושין ואי לתרומה לא מתסרא בהכי כדאמר בפרק אלמנה לכהן גדול (לקמן דף סט.): **המחזיר גרושתו.** משנשאת: **אין לו בה קדושין.** דקסבר ר"ע אין קדושין תופסין בחייבי לאוין(ו): **והיא פסולה.** לכהן דזונה היא: **וולדה פסול.** ממזר הוא: **למאן.** קתני ולדה כשר לאו לכהונה: **הא כדאיתא והא כדאיתא.** היא כשרה לכהונה ולדה כשר לבא בקהל אבל לכהונה פגום: **ה"נ מסתברא.** דהא כדאיתא והא כדאיתא: **והיא תועבה.** דקא פרכת היא תועבה ואין בניה תועבין לא תידוק הכי אלא היא תועבה ואין צרתה תועבה ליאסר לייבום אלא מתייבמת: **ר' יהושע.** דאמר במתניתין (לקמן דף מט.) אין ממזר אלא מחייבי מיתות: **עשאה זונה.** ופסלה לכהונה. אבל לעיל גבי מחזיר גרושתו ליכא לשנויי הכי דאמר בפרק אלמנה לכ"ג לקמן (דף סט.) ואימא נבעלה לפסול לה מחזיר גרושתו ומשני זר אללה מעיקרא בעינן:

חייבי

שכן היא עצמה מתחללת. ליכא למימר דהיא נמי תתחלל מק"ו דהא אמר בקדושין (דף עז:) דאין חללה אלא מאיסורי כהונה [א] ולעיל בפ"ק (דף טו: ד"ה מה) פירשתי: **היא כשרה.** לכהונה איירי כדמסיק היינו לתרומה [ב] דלכהן אסירא דגרושה היא וא"ת לרבי עקיבא אמאי מיפסלה לתרומה הא לאו זר אללה מעיקרא הוא דלקמן בפרק אלמנה (דף סט. ושם) פריך ואימא נבעלה לפסול לה מחזיר גרושתו ומשני זר אללה מעיקרא בעינן וי"ל דסוגיא דהתם אליבא דרבנן אבל ר"ע לא בעי זר אללה מעיקרא כדאמר בפ' עשרה יוחסין (קדושין עה:) השתא ממזר הוי מיפסיל בביאתו מיבעיא וקצת תימה לר"י דמאי דריש ר"ע מהיא תועבה דלא דריש ואין בניה תועבין דהא ממזר הוי [ג] ולא מצי למדרש נמי ואין צרתה תועבה דלא שייך בה צרתה דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין אליבא דר"ע א): **הכא** נמי כיון דבא עליה עשאה זונה. משמע הכא דזונה פסולה לתרומה דמתחללת כמו אלמנה [ד] וכן בפ"ק דסוטה (א) (דף ו.) אמתני' דאלו אסורות לאכול בתרומה דקאמר אילימא מקמי דתתני זונה היא ופשיטא דאסורה בתרומה (ב) ותימה לר"י מנא לן דאסורה בתרומה דאשה זונה לא יקחו כתיב אבל לתרומה לא אשכחן ועוד לקמן בפ' אלמנה (דף סח:) דפריך ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות ולמה לי קרא דכי תהיה לאיש זר לחייבי כריתות כיון דבחייבי כריתות הויא זונה [ה] וזונה אסורה בתרומה והיה נראה לר"י [ו] דמכי תהיה לאיש זר הוא דנפקא לן דזונה אסורה בתרומה וכל חייבי כריתות אפילו אותה דע"י קדושין דלא הוי זר אללה מעיקרא וכן חייבי לאוין לר"ע ואפי' מחזיר גרושתו דלא הוי זר אללה מעיקרא כדמשמע לעיל דמיפסלה לר"ע מתרומה הוי בכלל לאיש זר כדאמרינן בעשרה יוחסין (קדושין עה. ושם) השתא ממזר הוי מפסיל בביאתו מיבעיא ואפילו לרבי יהושע דלא הוי ממזר כיון דחמירי [ז] (ב) דזרים אללה חשיבי והא דבעינן בפרק אלמנה (לקמן דף סט. ושם) זר אללה מעיקרא היינו דוקא בחייבי לאוין ולרבנן [ח] ולא ממעטו מכי תהיה דמשמע הנך דאית בהו הויה חייבי כריתות דחמירי אלא דוקא (ג) עובד כוכבים ועבד [ט] ולהכי איצטריך קרא דאלמנה וגרושה מי שיש לו אלמנות וגרושין לאתויי עובד כוכבים ועבד ולרבי עקיבא דמעובד כוכבים ועבד הוי ממזר ונפיק מלאיש זר [י] דריש אלמנה וגרושה לקמן (דף סט.) לדרשה אחריתי ומכל הנהו דלא תפסו בהו קדושין הויא זונה כדאמר בפרק כל האסורין (תמורה דף כט: ושם) מה עריות דלא תפסי בהו קדושין והויא זונה כו' דלשון זונה משמע שא"א להיות בה אלא ביאת זנות לא לאו דמלקות ואין להקשות למה לי דכתב רחמנא זונה לא יקחו כיון דזונה אסורה בתרומה ק"ו דאסורה לכהונה מגרושה דשריא בתרומה ואסורה לכהן דמהאי ק"ו נפקא לן (לקמן דף סח:) דגר עמוני ומואבי פסלי לכהונה אע"ג דאין מזהירין מן הדין קאמר התם דגילוי מילתא בעלמא הוא דאיצטריך לאו דזונה דלקי תרתי ועוד איצטריך לזונה מעובד כוכבים ועבד לרבנן דר"ע דליכא בה (ז) לאו בתרומה מלאיש זר אלא מאלמנה וגרושה דמאלמנה וגרושה נפקא [יא] אי נמי משום גיורת ומשוחררת איצטריך לאו דזונה ואפילו לאביי דאמר בפ' כל האסורין (תמורה כט:) דכהן הבא על הזונה עובדת כוכבים אינו לוקה משום זונה אם נתגיירה מודה דלקי דהוי זרעו מיוחס אחריו ועוד למטעם שנעשה זונה ואסרה רחמנא משום זונה הוא דהוי חייבי כריתות בכלל לאיש זר כדמשמע הכא ובכל דוכתי דשם זונה גורם לה ליפסל [יב] ומיהו מעובד כוכבים ועבד אע"ג דהויא זונה דהא לא תפסי בה קדושין מינייהו לא הוי בכלל לאיש זר [יג] אלא דוקא חייבי כריתות דחמירי [יד] וקצת קשה דבפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עה: ושם) דפריך השתא ממזר הוי מפסיל בביאתו מיבעיא משמע היכא דהוי ממזר פשיטא דהוי בכלל לאיש זר אפילו לא הויא זונה ומיהו לרבי יהושע דלא הוי ממזר מחייבי כריתות ושם זונה גרם לה דהויא בכלל לאיש זר וזהו דוחק דבכל דוכתין משמע דשם זונה גורם לה ליפסל מתרומה אתי כר' יהושע ולעיל בסוף פ' ד' אחין (דף לה. ד"ה אע"פ) הביא ר"י דכל הנך דע"י קדושין כיון דלא הוי זר אללה מעיקרא לא הוי בכלל לאיש זר וזונה דפסולה לתרומה משום דכללה קרא בהדי חללה להכי פסולה כחללה [טו] ולפי זה צריך ליישב הא דפריך בפ' אלמנה (לקמן דף סח:) ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות [טז]: **עשאה** זונה. משמע דלר' יהושע אין קדושין תופסין בחייבי כריתות [יז] דבתפיסת קדושין תלוי שם זונות כדמשמע בפרק כל האסורין (שם) [יח] וכן בס"פ ר"ג (לקמן נג. ושם) איצטריך לאשמועינן דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות משמע דליכא מאן דפליג והא דמשמע בסמוך דממזרות תלוי בתפיסת קדושין וכן לקמן (דף מה:) דקאמר מה אשת [אב] דלא תפסי קדושין והולד ממזר משמע דכל היכא דלא תפסי קדושין הוי ולד ממזר [יט] היינו לשמעון התימני ולר"ע משום דגלי לן קרא שיש ממזר מחייבי כריתות כדילפינן בסוף פירקין (דף מט.) וגלי לן נמי דלא תפסי בהו קדושין כדאמרינן בס"פ האומר (קדושין סח. ושם) משום הכי אית לן למימר דהא בהא תליא אבל לר' יהושע אע"ג דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות לא הוי ממזר כדיליף ר' יהושע בסוף פירקין דאין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד [כ] ולהכי בסמוך דקאמר הכל מודים שמעון התימני לא קאמר הכל מודים ר' יהושע אע"ג דאמר ר' יהושע אין ממזר מחייבי כריתות ה"מ כו' [כא] דלרבי יהושע אין קדושין תופסין בחייבי כריתות אף על גב דאין הולד ממזר [כב] אבל קצת קשה דבפ"ק דתמורה (דף ה: ושם) פריך לרבא דאמר כל היכא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והרי אלמנה לכהן גדול דרחמנא אמר לא יקח ותנן כל מקום שיש קדושין ויש עבירה כגון אלמנה לכהן גדול כו'

מסורת הש"ס

א) לעיל טו: לקמן מה. נדה סט:, ב) לעיל יא: וש"נ, ג) נ"ל לה. יעב"ץ, ד) [לעיל טו:], ה) [הכונה לקמן מט.], ו) [לעיל י:], ז) דלא ילפינן מלאיש זר אלא מאלמנה וגרושה א"נ וכו' כצ"ל רש"ל,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הכא וכו' בפ"ק דסוטה. נ"ב דף ו וע"ש בפרש"י דכתיב זונה היא ופשיטא לאסור בתרומה דהא תני ליה האומרת טמאה אני: (ב) בא"ד כיון דחמירי **כזרים** אללה מעיקרא חשיבי וכו' ולא ממעטי מכי תהיה **לאיש זר בתרומת הקדשים לא תאכל** דמשמע הנך דאית בהו: (ג) בא"ד אלא דוקא (עובד כוכבים ועבד) תא"מ ונ"ב ס"א חייבי לאוין:

מוסף רש"י

בנה פגום. לכהונה דכתיב לא יחלל זרעו (לעיל טו:). **זו שאיסורה שוה בכל.** בישראלים ככהנים (שם). **מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת.** שאם מת כהן גדול פסולה זו להדיוט, או אם היתה בת כהן נפסלת מן התרומה דשויה חללה בביאתו דכתיב לא יחלל זרעו בעמיו, ועמיו היינו אשתו ומשמע דשניהם מתחללים האשה והזרע (לעיל טו: וכעי"ז נדה סט:). **תאמר במחזיר גרושתו** שאין מתחללת בביאה זו דאי לינשא לכהן כבר מיפסלא משעת גירושין, ואי בתרומה דבי נשא לא מיפסלא כדאמרינן בפרק אלמנה לכ"ג (לקמן סט.) דאין נפסלת בביאת חייבי לאוין אלא בזר אללה מעיקרא, לאפוקי מחזיר גרושתו ויבמה לשוק דלאו זר מעיקרא הוא (לעיל טו:). **היא תועבה.** כלומר בעונש עבירה (קדושין עז.). **ואין בניה תועבין.** דאין בתה הימנו פסולה לכהונה (לעיל יא:).

תוספות ישנים

תועבה: היא פסולה וולדה פסול נראה היא פסולה לתרומה אע"ג דבעינן זר אללה מעיקרא כיון דר' עקיבא אומר [illegible]

כתיב זונה וחללה אתקש זונה לחללה וחללה פשיטא לן דפסולה לתרומה וקשה דאמרינן לקמן (סח:) ואימא כריתות ומאי קאמר הא מזונה נפקא דכיון דבעלוה חייבי כריתות עשאוה זונה וזונה פסולה לתרומה לכן נראה לתרומה אלא מדאמרינן לקמן כיון שנבעלה לפסול לה פסלה מקרא דמייתי לקמן כי תהיה והכי פירושא ואימא כריתות דוקא דלא מצינן למימר הא ידעינן שפיר למ"ד יש ממזר מחייבי כריתות כיון דממזר הוי כ"ש דמפסיל לא שמעינן פיסול דתרומה דלא ידעינן פיסול דתרומה מפיסול ביאה כלל ומשני אמר קרא כי תהיה בהנך חייבי לאוין דתפסי בהו קדושי מעתה דשמעינן בחייבי לאוין כ"ש בחייבי כריתות דיש מביאתו ממזר וגם לר' מחייבי כריתות מ"מ שמעינן דפסלה לתרומה מכ"ש דחייבי לאוין דפסלי לה לקמן: מאן הכל מודים שמעון אמר מאן הכל מודים ר' יהושע דאע"ג דאמר ר' יהושע אין ממזר מחייבי כריתות ה"מ חייבי כריתות דתפסי כוכבים ועבד לא וי"ל דפשיטא דר' יהושע סבר דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות ואע"ג דסבר דאין ממזר קדושי ולא ס"ל הא תליא בהא וכן משמע בריש מכילתין ט"ו נשים פוטרות צרותיהן מחליצה ומיבום וקחשיב תופסין בהן לר' יהושע א"כ בני חליצה נינהו כמו חייבי לאוין לרבנן דאמרי חולצות ולא מתייבמות באיסור קדושה ובאינך חייבי לאוין ואין סברא לומר דפליג רבי יהושע על מתני' דלעיל דהא אמרינן לעיל דבפלוגתא לא קא מיירי ועוד דאמרינן בפרק

מוסף תוספות

א. דלהכי אייתר התם חללה למימר דאין חללה אלא מאיסור כהונה, דהיינו פסול האשה שהיתה כשרה ונתחללה, ואע"ג דגר עמוני ומואבי פוסלין אע"ג דלא הוו איסור כהונה, התם מקרא דרשינן ליה אבל מק"ו ליכא למילף. נדה סט: תוד"ה מה. ב. שאם היתה בת כהן לא נפסלה בבעילה זו מתרומה דבי נשא כדאמרינן לקמן (סט.) שאיש זר אצלה מעיקרא הוא שפוסלה מתרומה דבי נשא יצא מחזיר גרושתו שלא היה זר אצלה מעיקרא. תוס' רי"ד. ג. וא"כ בניה תועבין. ר"פ. ד. וכ"ת דלא מיפסלה לתרומה בביאה דזנות א"כ איכא למיפרך מה לאלמנה שכן מתחללת לתרומה. ר"פ. ה. דמחייבי כריתות מיקריא זונה משום דלא תפסי בה קידושין ואי אפשר להיות בה אלא ביאת זנות. תוס' הרא"ש. ו. הא דמשמע בכל דוכתא דזונה פסולה לתרומה אין שם זונה גורם לה ליפסל אלא. תוס' הרא"ש. ז. [illegible] ח. וגר עמוני ומואבי אע"ג דלא הוו ממזר ותפסי בהו קידושין פסלי מלאיש זר כיון דמתרבי מכי תהיה חייבי לאוין דבני הויה ואותם שהם זרים מעיקרא. תוס' הרא"ש. ט. [ד]חייבי לאוין דלאו בני הויה כגון עכו"ם ועבד לא איתרבו מכי תהיה. תוס' הרא"ש. י. [ד]לר"ע דמשוי חייבי לאוין כחייבי כריתות נפקי מלאיש זר כל חייבי לאוין ואפי' מחזיר גרושתו דלא הוי זר אצלה מעיקרא. תוס' הרא"ש. יא. דלא כתיב ביה אזהרה, ולא שייך למילף מק"ו דגרושה שילקה עליה כיון דבפסול תרומה דידיה לא כתיב אזהרה. תוס' הרא"ש. יב. ונראה לפרש דודאי שם זונה גורם לפסולה דאי לאו דאשכחנא דאסר רחמנא זונה לכהן לא הוי חייבי כריתות בכלל איש זר כיון דלא הוו זרים מעיקרא, אבל השתא דשם זונה פסול לכהונה וגם חמירי הלכך הוו בכלל איש זר אע"ג דלא הוו זרים מעיקרא. תוס' הרא"ש. יג. כיון דלא חמירי לא מיתרבי מכי תהיה. תוס' הרא"ש. יד. וממי שיש לו אלמנות וגירושין נפקי. תוס' הרא"ש. טו. דכיון דאוכחן דחייבי כריתות מיקרו זונה א"כ י"ל ודאי דפסול בתרומה דכתיב בקרא זונה וחללה ואיתקש זונה לחללה לומר דזונה נתחללה מכל דבר בין לכהונה בין לתרומה, אבל שאר פסולין משום קרא דלאיש זר. ר"פ. טז. והא דפריך לקמן ואימא חייבי כריתות אע"ג שהוכחנו חייבי כריתות מפסוק אחר, צ"ל דהכי פריך ואימא חייבי כריתות, ולעבור עליו בשני לאוין קאמר. ר"פ. יז. אע"ג דלא הוי ממזר. תוס' הרא"ש. יח. דקאמר התם מה עריות דלא תפסי בהו קידושין והויא זונה אף עכו"ם דלא תפסי בה קידושין הוי זונה. תוס' הרא"ש. יט. דהא ר"ע הוא דאמר דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין ולא ידעינן ליה לר"ע אלא משום דשמעינן ליה לר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין וכיון דיש ממזר הוא דלא תפסי בה קידושין. ואומר ר"י. קידושין סז: תוד"ה מנא. כ. דדריש בפרקין מלא יקח עד ולא יגלה דלא הוי ממזר ומיעט הכתוב מממזרות אע"ג דלא תפסי בהו קידושין. תוס' הרא"ש. כא. דהא רבותא טפי. תוס' הרא"ש. כב. הלכך לא הוה מצי למימר ה"מ בחייבי כריתות דתפסי בהו קידושין. תוס' הרא"ש.

א) דאי משום הכי לא שמעינן.

מחייבי לאוין דתפסי בהו קדושין אבל הכא עובד כוכבים ועבד ^אכיון דלא תפסי בהו קדושין כחייבי כריתות דמי מיתיבי א)עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר רבי שמעון בן יהודה אומר אין ממזר אלא ממי שאיסורו איסור ערוה וענוש כרת אלא אמר רב יוסף מאן הכל מודים רבי אף על גב דרבי אומר ב)אין הדברים הללו אמורים אלא לדברי ר"ע שהיה עושה חלוצה כערוה וליה לא סבירא ליה בעובד כוכבים ועבד מודה ג)דכי אתא רב דימי אמר רב יצחק בר אבודימי משום רבינו עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר רבי אחא שר הבירה ור' תנחום בריה דרבי חייא איש כפר עכו פרוק הנהו שבוייתא דאתו מארמון לטבריא הוה חדא דאעברא מעובד כוכבים ואתו לקמיה דר' אמי אמר להו ר' יוחנן ור' אלעזר ור' חנינא דאמרי עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר אמר רב יוסף ד)רבותא למחשב גברי הא רב ושמואל בבבל ורבי יהושע בן לוי ובר קפרא בארץ ישראל ואמרי לה חלופי בר קפרא ועיילי זקני דרום דאמרי ה)עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר אלא אמר רב יוסף רבי היא ו)דכי אתא רב דימי אמר רבי יצחק בר אבודימי משום רבינו אמרו עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר רבי יהושע בן לוי אומר הולד מקולקל למאן אילימא לקהל הא אמר רבי יהושע הולד כשר אלא לכהונה דכולהו אמוראי דמכשרי מודו שהולד ^בפגום לכהונה ז)מק"ו מאלמנה מה אלמנה לכהן גדול שאין איסורה שוה בכל בנה פגום זו שאיסורה שוה בכל אינו דין שבנה פגום מה לאלמנה לכהן גדול שכן היא עצמה מתחללת °הכא נמי כיון שנבעלה פסלה ח)°דאמר רבי יוחנן משום רבי (א) שמעון ^גמנין לעובד כוכבים ועבד הבא על הכהנת ועל הלויה ועל הישראלית שפסלוה שנאמר ¹ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה מי שיש לו אלמנות וגירושין בה יצאו עובד כוכבים ועבד שאין להם אלמנות וגירושין בה אמר ליה אביי מאי חזית דסמכת אדרב דימי סמוך אדרבין דכי אתא רבין אמר רבי נתן ורבי יהודה הנשיא מורים בה להיתירא ומאן ט)רבי יהודה הנשיא רבי ואף רב מורה בה היתירא דההוא דאתא לקמיה דרב אמר ליה עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל מהו אמר לו הולד כשר אמר ליה הב לי ברתך לא יהיבנא לך אמר שימי בר חייא לרב אמרי אינשי גמלא במדי אקבא רקדא הא קבא והא גמלא והא מדי ולא רקדא א"ל אי (ב) ניהוי כיהושע בן נון לא יהיבנא ליה ברתי א"ל אי הוה כיהושע בן נון אי מר לא יהיב ליה אחריני יהבי ליה האי אי מר לא יהיב ליה אחריני לא יהבי ליה לא הוה קאזיל מקמיה יהיב ביה עיניה ושכיב ואף רב מתנה מורה בה להיתירא ואף רב יהודה מורה בה להיתירא דכי אתא לקמיה דרב יהודה א"ל זיל איטמר או נסיב בת מינך וכי אתא לקמיה דרבא א"ל י)או גלי או נסיב בת מינך שלחו ליה בני בי מיכסי לרבה מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על בת ישראל מהו א"ל השתא עבד כולו אמרי' כשר חציו מיבעיא אמר רב יוסף מרא דשמעתא מנו

חייבי לאוין דתפסי בהו קדושין. דנפקא לן בפרק כילד (לעיל דף כג.) מכי תהיין לאיש שתי נשים וגו' י). ועבד ועובד כוכבים לאו בני קדושין נינהו דכתיב (בראשית כב) שבו לכם פה עם החמור ל) עם הדומה לחמור ועובד כוכבים נמי ליתיה בכלל קדושין דכתיב (דברים ז) בז' אומות לא תתחתן בם לא יהא לך בהן חיתון ובשאר אומות כתיב (שם כא) ואחר כך תבא מכלל דמעיקרא לית בה הויה ומהני קראי נפקא לן בקדושין (דף סח:) דלא תפסי קדושין בעובדת כוכבים ועובד כוכבים נמי מצי למילף מינייהו הלכך אין ביאתו ביאה לשם קדושין ודמיא לחייבי כריתות. ובשאלתות דרב אחאי מ) מפיק מהא והיא בעולת בעל (בראשית כ) ודרשינן בסנהדרין (דף נז:) בעולת בעל יש להם נכנסה לחופה ולא נבעלה אין להם וכל שכן דארוסה לית להו וביאה לשם קדושין נמי לית להו דאיתקוש הויות להדדי נ): **אין ממזר וכו'.** והא האי תנא כשמעון התימני סבירא ליה וקתני בעובד כוכבים ועבד דאין ממזר: **אף על גב דקאמר רבי.** בפרק ר"ג אין ביאה אחר חליצה דאם חלץ לזו ובעל את זו אינה צריכה הימנו גט וקאמר אין הדברים הללו אמורים דביאה אחר חליצה לא תפסה אלא לדברי ר"ע כו' אבל לדידיה לא סבירא ליה אפילו הכי בעובד כוכבים ועבד מודים ס): **דכי אתא רב דימי כו' משום רבינו.** רבי: **שבוייתא מן ארמון.** לאנטוכי: **אלא אמר רב יוסף רבי היא.** לא תחשוב גברי דהאי משום רבותא דרבים לא תפסיל ליה דהא נמי רבים אכשרי אלא משום דהיא דר' איכא למיפסליה דהלכה כמותו: **והאמר רבי יהושע בן לוי.** לעיל הולד כשר: **זו שאיסורה שוה בכל.** עובד כוכבים אסור בין בכהנת בין בלויה בין בישראלית: **שבנה פגום.** בנה פגום לאו דוקא דהא פשיטא בן ע) העובדת כוכבים לאו כהן הוא ואי משום דלא ישא כהנת כיון דמותר בישראלית מותר נמי בכהנת שאין קדושה בנשים דאפילו כשרות מותרות לפסולים דקיימא לן (קדושין דף עג.) לא הוזהרו כשרות מלינשא לפסולים אלא משום בתה נקט דאם תלד בת פסולה לכהונה: **פסלה.** אפי' מתרומה דבי נשא וכ"ש מלהנשא לכהן: **שפסלוה.** כהנת מתרומת אביה ולויה וישראלית כגון שנישאו לכהן וילדו לו בנים וכשמתו בעליהן היו אוכלות בתרומה בשביל בניהם ואם בא עליה עובד כוכבים ועבד פסלה מתרומה וכ"ש מכהונה: **מי שיש לו אלמנות וגירושין בה.** כגון א] ישראלית הוא דכי מת וזרע אין לה ושבה אל בית אביה וגו' (ויקרא כב): **יצאו עובד כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה.** שאין קדושין תופסין: **א"ל אביי.** לרב יוסף: **מאי חזית דסמכת אדרב דימי.** דאמר משמיה דרבי הולד ממזר סמוך אדרבין דמכשר ליה משמיה דרבי: **דההוא דאתא.** בן עובד כוכבים מישראלית: **אמרי אינשי גמלא במדי אקבא רקדא.** גמל גדול מרקד בתוך קב קטן בד' רגליו במלכות מדי. וגוזמא: **הא קבא והא גמלא והא מדי.** יבא וירקד לפנינו כלומר אתה שהתרת דבר חידוש האמת דבריך ותן לו בתך: **לא הוה אזיל מקמיה.** אותו בן העובד כוכבים דקא א"ל הב לי ברתך: **זיל איטמר.** לך במקום שלא יכירוך ושא בת ישראל שאילו יכירוך לא יתנוה לך. אלמא לא ממזר הוא מדאכשר ליה בת ישראל שהרי ממזר מוזהר על הכשרה: **בת מינך.** בת ישראל מן העובד כוכבים הכשרה כמותך אבל ממזרת ושפחה לא תשא. אלמא כשר הוא: **גלי.** לא לגלות במקום שלא יכירוך ויתנו לך בת ישראל כשרה: **בני בי מיכסי.** מקום: **מרא דשמעתא.** דאמר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל בנו כשר:

ומשני שאני התם דאמר רחמנא לא יחלל חילולים הוא עושה ואין עושה ממזרים פי' וכיון דלא הוי ממזר תפסי בה קדושין א"כ לרבי יהושע לא תפסי קדושין באלמנה אליבא דרבא לרבי יהושע ליכא לאוכוחי מידי דתפסי בה קדושין מדלא הוי ממזרת ^א ואם תאמר בקדושין בהאומר (דף סח: ושם) אמאי דוחק למצוא שאר עריות דלא תפסי בהו קדושין מנלן ^ב כיון דכבר אשכחן דלא תפסי באשת אב קדושין דמהשתא תיפוק לן כל עריות דהוי מינייהו ממזר (ג) ^ג וי"ל דממזרים גופייהו לא שמעינן בכל חייבי כריתות כל כמה דלא מייתי היקישא דרבי יונה דמלא יקח ולא יגלה דמייתי בסוף פירקין (לקמן דף מט.) דכתיבי באשת אב ובשומרת יבם של אביו לא שמעינן ממזרות בשאר עריות כגון אשת איש שיש לה היתר בחיי אוסרה ואחות אשה וכל דכוותייהו אבל בסוף דמייתי היקישא איכא למילף בעלמא כדפרשי': **יצאו** עובד כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה. וא"ת והא רבי יוחנן אית ליה לעיל דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר אם כן למה לי קרא להשתא ממזר הוי מפסיל בביאתו מיבעיא וי"ל הא דידיה והא דרביה ^ד ועוד דאמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן כדאמרינן ספ"ק (לעיל טז:) ^ה ושם פירשתי אמאי הוי ממזר מעובד כוכבים כיון דביאת היתר היא מדאורייתא פ): **זיל איטמר.** ויאוך מיוחסת וא"ת ^ז והא בעי ראיה כדאמר בפ"ב בכתובות (דף כד: ושם) דמעלין מתרומה ליוחסין ויש לומר דהתם להשיא בתו לכהן העובד על גבי המזבח כמו שמוכיח שם רבינו תם א"נ התם כר"מ אבל חכמים אומרי' כל משפחות בחזקת כשרות הם עומדות בפרק עשרה יוחסין (קידושין דף עו:): משום

מסורת הש"ס

א) [לעיל טז: לקמן נט. קדושין ע.], ב) לקמן נג:, ג) [לקמן ע.], ד) [ב"ב לו:], ה) [לעיל כג. קדושין עא:], ו) [לקמן ע. ע"ש], ז) [לעיל טז: מד: נדה סט:], ח) לקמן סח: סוטה כו: קדושין עה:, ט) [שבת לב: קדושין סג.], י) [עי' תוס' לקמן מז. ד"ה במוחזק ותוס' פסחים ג: ד"ה ואנא], כ) [דברים כא], ל) [לקמן סב.], מ) [פ' וישלח סימן כה], נ) [עי' היטב לקמן סח: ברש"י ד"ה עבד], ס) [מודה רש"ש], ע) צ"ל בן הכותי. רש"ש, פ) [ועי' תוס' ע"ז נט. ד"ה עובד כוכבים],

תורה אור השלם

1. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ: ויקרא כב יג

גליון הש"ס

גמ' ה"נ כיון שנבעלה פסלה. עיין לקמן עז ע"א תד"ה רבי יוחנן אמר כשרה: שם דאמר רבי יוחנן משום ר"ש מנין לעובד כוכבים וכו'. לקמן סח ע"ב ובסוטה דף כו ע"ב ובקדושין דף עה ע"ב איתא משום רבי ישמעאל:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון. נ"ב עיין בדף סח ע"ב דמשמע מדברי התוספות דגרסי' רבי ישמעאל ע"ש ד"ה כמאן כר"ע: (ב) שם ולא רקדא א"ל אי הוי כיהושע: (ג) תום' ד"ה עשאה וכו' דהוי מינייהו ממזר לא תפסי בהו קדושין וי"ל דממזרים:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה מי שיש לו כו' כגון ישראלית הוא כו' מלת ישראלית נמחק וצ"ב ישראל:

מוסף רש"י

עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר. דבתר אימיה שדינן ליה (בכורות מז.). **מי שיש לו אלמנות וגירושין בה.** הוא דכי אין לה זרע ממנו ושבה אל בית אביה מלחם אביה תאכל, דלא פסלה בביאתו, **יצאו עובד כוכבים ועבד שאין להם אלמנות וגירושין בה.** שלא תפסו לו בה קדושין וכשמת אין שם אלמנות עליה (סוטה כו: וכעי"ז לקמן סח: וקדושין עה:).

מוסף תוספות

א. וצ"ל דהיינו מיתור הלמ"ד שניה [דלא יחלל, מיניה דריש דתפסי בה קידושין] וכו' [ד]מיתורא דלמ"ד מפיק שפיר דתפסי בה קידושין דאם אינו ענין לממזרות תנהו לענין תפיסת קידושין, וכן משמע דמייתורא דרש מדאמר ולאביי נימא קרא לא יחל מאי לא יחלל. תמורה ה: תוד"ה שאני. ב. דאין קידושין תופסין וכו' (אבל הולד ממזר נפקא לן מלא יקח איש את אשת אביו וכו' וסמיך ליה לא יבוא ממזר). רש"י קידושין סז: ג. דהא בהא תליא דכיון דהוי ממזר מחייבי כריתות לא תפסי קידושין. קידושין סז: תוד"ה מנא. ד. הא דמצריך ר' יוחנן משום ר' ישמעאל אלמנה וגרושה היינו אליבא דר' ישמעאל רביה וליה לא ס"ל. קידושין עה: תוד"ה השתא. ה. ורבינו שמשון מקוצי פי' דלאו הא בהא תליא ואפשר דליהוי ממזר ואפ"ה אינו פוסל בביאתו וכו' וא"כ איצטריך אלמנה וגרושה לעכו"ם ועבד. קידושין עה: תוד"ה השתא. ו. [ד]בשלמא עבד אית ביה לאו דלא יהיה קדש אלא עכו"ם היכן מצינו לאו בביאתו וכו' ואי משום דכתיב בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך היינו אזהרה לתפיסת קידושין אבל אזהרתו לביאתו לא שמעינן. קידושין עה: תוד"ה ור"י. ז. והיאך יתנו לו מיוחסת. תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

קה א מיי' פ"ד מהלכות אישות הל' טו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מד סעיף ח:

קו ב טוש"ע אה"ע סי' ד סעי' ה וסעיף יט:

קז ג מיי' פי"ח מהלכות איסורי ביאה הלכה ג טוש"ע אה"ע סימן ו סעיף ח:

◆

תוספות ישנים

ארבע מיתות (סנהדרין נג.) חייבי כריתות מי איכא למ"ד דתפסי בהו קדושי משמע דליכא מאן דפליג וגם משמע כן מהא דאמרינן בכל דוכתא אין קדושין תופסין באחותו והיא חייבי כריתות וליכא מאן דפליג וא"כ משמע דר' יהושע לא סבר הא תליא בהא וקשה דאמרינן פ"ק דתמורה (ה:) גבי כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ופריך מאלמנה לכה"ג ומשני שאני התם דאמר קרא לא יקח [ולא יחלל] חללין הוא עושה ממזרים אינו עושה ולהכי תפסי בהו קדושין משמע דהא תליא בהא וגם הכא קאמר תלמודא לר"ש התימני הא תליא בהא דקאמר אבל עובד כוכבים ועבד דלא תפסי בהו קדושי הולד ממזר וצ"ל דלר"ש התימני וגם לר' עקיבא הא תליא בהא אבל לרבי יהושע לא אמרינן הא תליא בהא וכן מפורש בקדושין (דף סז: וע"ש תוד"ה מה"מ): מיתיבי עובד כוכבים ועבד וכו' ר' [שמעון בן] יהודה אמר אין ממזר אלא ממי שאיסורו איסור ערוה וענוש (מיתה) [כרת א)] וכמו האי קאמר ר' שמעון התימני דאין ממזר אלא מחייבי מיתות וכו' וכמו דהך דס"ל דאין ממזר אלא מחייבי כריתות סבר דעובד כוכבים ועבד הבא וכו' הולד כשר דהכי משמע דפליג את"ק דלעיל מיניה כמו כן יש לנו לומר לרבי שמעון התימני: זיל גלי או נסיב בת מינך. וא"ת ומה מועיל לו זה הא אמרינן (כתובות כד.) כשאומר אני כהן אינו נאמן להשיאו אשה וע"ק התם אמאי אינו נאמן להשיאו אשה הא אמרינן (קידושין עו:) כל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות וי"ל דהתם מיירי להשיאו אשה מיוחסת מד' אמהות (עי' קידושין עו.) וזה אינו כן דזה לא מצי להיות בנו כהן דחיישינן ליה משום חללות ובתו פסולה מספק היא דשמא חלל הוא ובת חלל פסולה לכהונה. עי"מ דהתם מיירי בדנפק עליה קלא דבן גרושה ולהכי אמרי' דאינו נאמן להשיאו אשה ולהכי קאמר זיל איטמר דלא ליפוק עליה קלא ודוחק וז"ל מורי לעולם נימא דהא דקאמר אינו נאמן להשיאו אשה ר"ל אף ישראלית אף להנשא בתו לישראל ומיירי בדנפק עליה קלא דממזרות א"נ נוכל לומר

א) נראה דצ"ל וכמו האי דקאמר שמעון התימני דאין ממזר אלא במי שחייבין עליו כרת בידי שמים וכו'.

◆

תום' חד מקמאי

ואם נשא כהן בת עבד ועובד כוכבים הבא על בת ישראל מוציאין אותה מידו אבל בנו ינשא לכהונה לכתחלה שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין לכהונה וחציו עבד וחציו בן חורין שבא על בת ישראל הולד פגום לכהונה שהיא עצמה מתחללת ואע"פ שיש אלמנות וגירושין בה מצד החירות אין לה אלמנות וגירושין מצד עבדות:

מנו רב יהודה והא אמר רב יהודה [א]מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על בת ישראל אותו ולד אין לו תקנה כי איתמר דרב יהודה כגון דקדיש בת ישראל דנמצא צד עבדות שבו משתמש באשת איש והאמרי נהרדעי משמיה דרבי יעקב לדברי הפוסל פוסל אפילו בפנויה לדברי המכשיר מכשיר אפי' באשת איש ושניהם לא למדוה אלא מאשת אב מאן דפסיל סבר מה אשת אב דלא תפסי בה קדושין [הולד ממזר] אף כל דלא תפסי בה קדושין הולד ממזר ומאן דמכשר סבר מה אשת אב דלדידיה לא תפסי בה קדושין לאחריני תפסי בה קדושין לאפוקי עובד כוכבים ועבד דלא תפסי בהו קדושין כלל אלא כי איתמר דרב יהודה [ב]כגון שבא על אשת איש ונמצא צד חירות שבו משתמש באשת איש אמר רבינא אמר לי רב גזא איקלע ר' יוסי בר אבין לאתרין והוה עובדא בפנויה ואכשר באשת איש ופסיל א״ר ששת לדידי אמר לי רב גזא לא ר' יוסי בר אבין הוה אלא רבי יוסי ברבי זבידא הוה ואכשר בין בפנויה בין באשת איש א״ל רב אחא בריה א)דרבה לרבינא איקלע אמימר לאתרין ואכשר בין בפנויה בין באשת איש [ג]והלכתא עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר בין בפנויה בין באשת איש ב)רבא אכשריה לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסי דבבל ואע״ג ג)דאמר מר [1]שום תשים עליך מלך (א) [ד]כל משימות שאתה משים אל יהו אלא מקרב אחיך האי כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה עבדיה דרבי חייא בר אמי אטבלה להיא עובדת כוכבים לשום אנתתא אמר רב יוסף יכילנא לאכשורי בה ובברתה בה כדרב אסי דאמר רב אסי [ה]מי לא טבלה לנדותה בברתה עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ההוא דהוו קרו ליה בר ארמייתא אמר רב אסי מי לא טבלה לנדותה ההוא דהוו קרו ליה בר ארמאה אמר ריב״ל [ו]מי לא טבל לקריו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב [ז]הלוקח עבד מן העובד כוכבים וקדם וטבל לשם בן חורין קנה עצמו בן חורין מאי טעמא

עובד

מנו רב יהודה. כלומר ואף רב יהודה מורה בה להיתירא: **והאמר רב יהודה.** גבי חציו עבד הבא על בת ישראל: **הולד אין לו תקנה.** בבת ישראל כלומר ממזר הוא: **כי איתמר.** ההיא דאין לו תקנה: **כגון דקדיש.** מי שחציו עבד וחציו בן חורין את בת ישראל ואח״כ בא עליה דכיון דקדשה הויא מקודשת לצד חירות אבל לא לצד עבדות ונמצא צד עבד שבו משתמש בא״א ולפיכך הולד ממזר דלכל הני דמכשרי בפנויה מכשרי אבל באשת איש אפילו בישראל הולד ממזר וכ״ש עובד כוכבים ועבד אבל היכא דבא עליה בלא קדושין כשר: ה״ג **דנמצא צד עבדות שבו משתמש באשת איש: לדברי המכשיר.** בעבד הבא על בת ישראל מכשיר אפי' בא״א וטעמא מפרש ואזיל: **אלא מאשת אב.** דממזרות לגבה כתיב דכתיב לא יקח איש את אשת אביו וסמיך ליה לא יבא ממזר (דברים כג): **כגון שבא על אשת איש.** ומשום הכי הולד אין לו תקנה בבת ישראל דנמצא צד חירות של עבד כשבא עליה משתמש באשת איש. ואע״ג דאי כולו עבד הולד כשר כדאמרן לדברי המכשיר מכשיר אפי' בא״א הכא ממזר משום צד חירות דהוי כשאר ישראל הבא על אשת איש דהולד ממזר: **רב גזא** גרסי': **הוה עובדא.** בעבד גמור: **בין באשת איש.** כדאמרן שאין עושה ממזר אלא מי שיש לו קדושין על אחרים: **רב מרי בר רחל.** מעובד כוכבים הבא על ישראלית הוה: **בפורסי דבבל.** גבאים ממונים על ישראל. ואע״ג דגר בעלמא אסור למנותו פרנס על ישראל דאמר מר כו' האי כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה: **אטבלה לשם אנתתא.** לשם טבילת נדה ולא לשם טבילת גירות: **יכילנא לאכשורי בה.** להיות גיורת גמורה ואע״פ שלא טבלה לשם גירות ואמר לקמן (דף מו:) לעולם אינו גר עד שימול ויטבול דטבילת נדה סלקא לה לשם גירות דעובדת כוכבים לא טבלה לנדותה: **ובברתה.** ואע״ג דבת עבד הבא על בת ישראל היא דהא נתגיירה זו וכבת ישראל היא אפ״ה כשרה בתה: **בה כדרב אסי.** דאמר בשמעתין ההוא דהוו קרו ליה בר ארמייתא שלא טבלה אמו לשם גירות ואמר רב אסי מי לא טבלה לנדותה אלמא טבילת נדה סלקא לה לשם גירות: ל״א **לשם אנתתא.** לשם אישות וטבילת גירות הוא אלא שאינה טבילה דאמר בכלל (לעיל דף כד:) אחד איש שנתגייר לשום אשה ואחד אשה שנתגיירה לשום איש אינן גרים. יכילנא לאכשורי בה ע״י טבילות אחרות שטבלה אח״כ לנדותה. כך שמעתי וקשיא לי חדא דקבעינן הלכתא התם הלכה כולן גרים ואפי' למשנה ראשונה נמי אי קמייתא לא סלקא לה בתרא נמי לא סלקא לה דלאו לשם שמים נתגיירה ולשון ראשון עיקר ונראה בעיני: **בר ארמייתא.** שלא טבלה אמו כשנתגיירה: **מי לא טבלה לנדותה.** ואותה טבילה עולה לה לטבילת גירות דדת יהודית היא וכן מי לא טבל לקריו:

עובד

משום דאתי צד עבדות ומשתמש באשת איש. והא דמשמע בפ״ק דקדושין (דף ז. ושם) דהתקדשי לחציי לא אמר כלום אי לאו משום דאי (ב) בעינן למינסב אחריתי נסיבנא קאמר היינו משום דשייר בקניינו כדאמר בהשולח (גיטין דף מג. ושם) והכא לא שייר [א]: **מה** אשת אב כו'. וא״ת מה לאשת אב שכן כרת ומיתה ויש לומר דממזרות תלוי בתפיסת קדושין כדפרישית לעיל: **רבא** אכשריה לרב מרי בר רחל. רבא גרסי' ולא רב דרב מרי בריה דאיסור גיורא הוה שהיה בימי רבא כדמוכח בפ' מי שמת (ג) (ב״ב קמט. ושם) ד): **פורסי** דבבל. ממונה כדאמר בפ״ק דיומא (דף ט.) מאי פרהדרין פורסי: **כיון** דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה. מכאן קשה לפי' הקונטרס דפירש באלו נאמרין (סוטה דף מא. ושם) גבי אגריפס המלך שאמרו לו אחינו אתה וקאמר בגמרא דבאותה שעה נתחייבו שונאיהם של ישראל כלייה שהחניפו לאגריפס ופי' בקונטרס שקראוהו אחינו לפי שהיתה אמו מישראל ולפירושו אמאי נענשו הא אמרינן הכא כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה [ב] ואע״ג דתניא בתוספתא (דסנהדרין פ״ד) דאין מעמידין מלך אלא מן המשיאים לכהונה מ״מ תימה הוא לומר דמשום איסורא דרבנן נתחייבו כלייה ואומר רבינו שמואל דהורדוס לא נשא בת ישראל שעשה תשובה כדאמרינן בפ״ק דב״ב (דף ד.) ולכך נענשו ואע״פ שהיה עבד קראוהו אחינו לפי שהיה אחיהם במצות ואתי שפיר הא דאמר שמואל בפ' עשרה יוחסין (קדושין ע:) כל דאמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא ושמואל גופיה אית ליה (לעיל עמוד א) דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר אלא ודאי לא נשא ישראלית וא״ת מ״מ אמאי עבדא הוא והלא מסתמא כשמלך הורדוס נתייאשו בעליו ושמואל אית ליה (לקמן דף מח.) המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור וי״ל דשמא [ג] היו מלפים שתהא גאותו מושפלת [ד] וא״ת דהכא משמע דגר שאין אמו מישראל אין כשר לדון ובפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לו: ושם) תנן הכל כשרים לדון ופריך תנינא [ומשני] חדא לאתויי גר וחדא לאתויי ממזר משמע דגר אע״פ שאין אמו מישראל אלא שנתגייר בעצמו דכשר לדון דקרינן ליה בא מטיפה פסולה דקאמר התם אבל גר מטיפה פסולה לא וי״ל דהתם מיירי לדון גר חברו כדאמר בפ' מצות חליצה (לקמן דף קב. ושם) גר דן את חברו דבר תורה ואם היתה אמו מישראל דן אפילו ישראל [ה] וא״ת בפ' עשרה יוחסין (קדושין עו:) אמרינן מי שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים למימרא דלא מוקמינן פסולים ורמינהו הכל כשרים לדון כו' ואמר רב יהודה לאתויי ממזר ומאי קושיא דהתם היינו לדון את חברו [ו] וי״ל דממזר כיון דאביו ואמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה [ז] תדע דהא דרשינן עליך הוא דבעינן מקרב אחיך וחברו ממזר מיקרי שפיר עליך שבא מזרע ישראל ואי מיפסל ממזר לדון את ישראל מיפסל נמי לחברו ובפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לו:) דקעביד צריכותא בין גר לממזר אע״פ שגר וממזר חלוקין דגר אינו דן אלא חברו מ״מ נקט צריכותא לפי שהמשנה שנויה סתם ואין חילוק זה מפורש בהא): **אטבלה** להיא עובדת כוכבים לשום אנתתא. שהיה רוצה לייחדה לו והיה מטבילה כדרך כל בנות ישראל שטובלות משתבעות לינשא וטועה היה דבעבד לא גזרו נשג״ז כדאמרינן בנדה א] [ח](דף כ): **מי לא טבלה לנדותה.** תימה דאמר לקמן (דף מו:) דגר צריך שלשה דמשפט כתיב ביה ואפילו למאן דאמר ברים סנהדרין (דף ג.) דבר תורה חד נמי כשר [ט] מכל מקום אין דרך נשים להביא איש עמהן בשעת טבילה ואשה אינה ראויה לדון [י] כדתנן (נדה דף מט:) כל הכשר לדון כשר להעיד ובהדיא איתא בירושלמי דיומא מעתה שאין אשה מעידה אינה דנה ודבורה [יא] לא היתה דנה אלא מלמדת להן שידונו אי נמי על פי הדיבור שאני [יב] וי״ל האי דבעינן שלשה היינו לקבלת המצות אבל לא לטבילה ב) אף על גב דאמרינן לקמן (דף מז:) דשני ת״ח עומדים מבחוץ [יג] היינו לכתחלה דעדיף טפי [יד] ה) ויש מפרשים דכיון דידוע לכל שטבלה כאילו עומדים שם דמי ומיהו קשיא דטבילת נדה בלילה ולקמן (דף מו:) אמר אין מטבילין גר בלילה [טו] אבל אי לאו כתיב משפט אלא אקבלת מצוה אתי שפיר והא דאין מטבילין היינו לכתחלה מדרבנן [טז]:

עין משפט נר מצוה

קח א ב מיי' פט״ו מהל' איסורי ביאה הלכה ה סמג לאוין קיז טור ש״ע אה״ע סי' ד סעי' יז:

קט ג מיי' שם ה״ג טוש״ע שם סעיף ה וסעיף יט:

קי ד מיי' פ״א מהלכות מלכים הלכה ד:

קיא ה ו מיי' פי״ג מהל' איסורי ביאה הלכה ט סמג לאוין קטז קיז טוש״ע י״ד סימן רסח סעיף ג:

קיב ז מיי' שם הי״א ופ״ח מהל' עבדים הי״ט סמג שם טוש״ע שם סי' רסז סעיף ט:

תורה אור השלם

1. שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא: דברים יז טו

הגהות הב״ח

(א) גמ' תשים עליך מלך מקרב אחיך כל משימות: (ב) תוס' ד״ה משום וכו' דאי בעינא: (ג) ד״ה רבא וכו' בפרק מי שמת. נ״ב ע״ש בתוספו' קמט ע״א ובפ' א״נ עג רע״ב במה שפי' רש״י ועיין עוד בתוס' פרק מי שהחשיך קנד ע״א:

הגהות מהר״ב רנשבורג

א] תוס' ד״ה אטבלה כו'. כדאמרינן בנדה דף מז ע״א ע״ש תוס' ד״ה מסר וכו' כנ״ל:

מוסף רש״י

בפורסי. בלע״ז מנסטר״ל, שוטרים (שבת קנד.).

תוספות ישנים

דפליגא: מקרב אחיך קרינא ביה. קשה לפ״ה דפי' לקמן (ק״ב.) עלה דגר דן את חברו דבר תורה דר״ל דוקא דיני נפשות אבל דיני ממונות דן אפילו ישראל וקשה דהכא משמע דדוקא אמו מישראל מצי לדון אבל אי לאו הכי לא דן ובדיני ממונות איירינן הכא דדיני נפשות ליכא בזמן הזה וי״ל דאף בדיני ממונות דן חבירו דוקא: א) וקשה לקמן פ' מצות חליצה (קא:) רב יהודה לאדבריה לר' שמואל בר יהודה והוא היה גר [להיות דיין] בחליצה והדר תניתוה בב״ד של ישראל ולא בב״ד של גרים ולפר״ח דפי' דאף בדיני ממונות לא מצי דיין אפילו ישראל איך היה טועה ר' יהודה להוליכו שם להכשירו לחליצה מי גרע מדיני ממונות ובשלמא לפ״ה ניחא דעלה על דעתו להכשירו לחליצה כמו בשאר דיני ממונות דדיין אפי' לישראל ולהכי קאמר תלמודא תניתוה דגלי קרא דפסול בחליצה אבל לפר״ת קשה ונראה לומר דגר פסול לדון ישראל בדיני ממונות בדבר שצריך כפיה וא״כ ניחא דהכא מיירי במילי דכפיה וכן משמע [דמנייה] בפורסי דבבל דמשמע לכפות העולם והא דבעינן דוקא משום דאמו מישראל אבל בלא כפיה מצי למידן ישראל ומש״ה ניחא הסיא לקמן דס״ד לעשות מצות חליצה כמו מצתא דלית ביה כפיה ולהכי ס״ד להכשירו עד דמייתי קרא דפסול גם בחליצה ובסנהדרין פי' לפי' ר״ת (סנהדרין לו: תוד״ה לאתויי) מאי האי דגביה כל הכשר לדון כשר להעיד ויש כשר להעיד ואינו כשר לדון ואמר ר' יוחנן לאתויי סומא באחת מעיניו (סנהדרין לד:) ואמאי לא קאמר לאתויי גר כיון דלא מצי לדון ישראל וי״ל דלא פסיקא ליה משום דחבירו מיהא מצי דיין: לשם אנתתא פ״ה לטבילת נדות ולא לשם יהדות ומהניא כדאמרינן לקמן מי לא טבלה [illegible] בה ובברתה י״מ לשם אנתתא לשם אישות ולא לשם יהדות רק כי היה חפץ בה והיא חפצה בו והכשיר [illegible] שעשתה אחרי כן לנדותה דמשום הטבילה שעשתה לשם אישות לא מהניא כדמשמע לעיל (כד:) ולא נהירא [illegible] כולם גרים וא״כ הטבילה לשם אישות מהניא ואם לא מהניא משום דלא נתכוונה לשם יהדות כלל א״כ מה [illegible] שטבלה אחרי כן שלא נתכוונה לשם יהדות [ולכן נראה עיקר] כפי' קמא: ב) וצ״ל דהכי מיירי כשקבלה כבר המצות והודיעוה מצות קלות וחמורות דאל״ה לא סגי בטבילת נדותן:

מסורת הש״ס

א) דרבא. יעב״ץ, ב) [שבת קנד. ע״ש], ג) קדושין עו:, ד) [וע״ע שבת קנד. ובתוס' שם ובתוס' ב״מ עג: ד״ה רב מרי], ה) [וע״ע תוס' קדושין סב: ד״ה גר],

תוס' חד מקמאי

עבדיה דר' חייא בר אמי אטבלה להיא עובדת כוכבים לשום אנתתא אמר רב יוסף יכילנא לאכשורי בה ובברתה בה כדרב אסי דאמר רב [אסי] מי לא טבלה לנדותה **פירוש** עבדיה דר' חייא גיירה להיא עובדת כוכבים וקבלה עליה מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות ובשעת גירותה לא טבלה לשם גירות אלא שטבלה לאחר ימי נדותה לטהרה לבעלה משום הכי אמר רב אסי מי לא טבלה לנדותה דכיון שטבלה לנדותה או האיש שטבל לקריו ש״מ בקבלת המצות שקבלו עליהם הם עומדים. **וכן ההוא דהוו קרו ליה בר ארמאה** ואריב״ל מי לא טבל לקריו הכי הוא מעשה שנתגייר ומל וקבל מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות ולא טבל בשעת גירותו עד לאחר מכאן שטבל לקריו ולפיכך אמרינן כיון דנתגייר וקבל עליו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות אף על פי שבשעת הקבלה לא נזדמן להיות שם שלשה ואחר כך טבל לקריו עלתה לו טבילה והא דאמרינן גר צריך שלשה הני מילי לכתחלה כל שיודיעוהו מקצת מצות קלות ומקצת מהחמורות בשעת מילה ובשעת טבילה והכי תניא (לקמן מז:) נתרפא מטבילין אותו מיד ושני תלמידי חכמים עומדים על גביו ומודיעין וכו' **ופרכינן עלה והא אנן תנן שלשה** הא אמר ליה ר״י לתנא תני ג' אבל דיעבד כגון שהודיעוהו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות אע״פ שלא נזדמן לו לטבול בשעה שהודיעוהו ואח״כ טבל לקריו או אשה לנדותה גרים גמורים הם ומותרים לבוא בקהל ישראל לכתחלה אבל כשנתגייר בינו לבין עצמו שלא הודיעוהו מקצת מצות קלות וחמורות עובד כוכבים גמור הוא אפילו נמול ולפיכך אמר גר שנתגייר בינו לבין עצמו אינו גר ומעשה באחד שבא לפני רבי יהודה וכו' ומסקנא לדבריך עובד כוכבים אתה **והרב אלפס כתב** דהא דרבי אסי ודריב״ל בדיעבד דלא פסלין ליה לבריה הואיל וטבל לקריו והא דר' יוחנן לכתחלה דלא נהיגנא ביה מנהג גר ולא מנסבין ליה בת ישראל עד דטבל בפני ג' ת״ח **והראב״ד כתב** והוא דחזו ליה בי תרי דטבל לקריו אבל לא חזו ליה בי תרי לאו כלום הוא ע״כ **ואני אומר** דוקא בדאיתחזק בעובד כוכבים אבל לא איתחזק בעובד כוכבים אם אמר טבל לקריו נאמן

מוסף תוספות

א. דהתם שייר בר חורין הוא וחזיא לכוליה וכו' אבל הא לא חזיא לפלגא דעבדות דידיה. רש״י גיטין מג. ב. ודבר תמוה לומר אם היה ראוי מדין התורה כיון דאמו היתה מישראל אלא משום דזילא מילתא כמו שפירש״י שיתחייבו על חנופה מועטת כזאת עונש גדול. סוטה מא: תוד״ה אותו. ג. לא נתייאשו. ר״פ. ד. ו[עוד] פירש ר״י אע״ג דאמר בפרק וכו' החולץ וכו' אם היתה אמו מישראל מקרב אחיך קרינא ביה, היינו דוקא גבי נשיאות ושררות בעלמא דלינהג שררות במתא דדרשינן שום תשים עליך מלך מקרב אחיך מדסמך משימות למקרב אחיך ש״מ דבעינן בהו מקרב אחיך קצת כגון אמו מישראל, אבל מלך חזר ושינה עליו מקרב אחיך תשים עליך מלך דקפיד קרא גבי מלך עד שיהא ממש מקרב ממוצע מאביו ואמו מישראל. סוטה מא: תוד״ה אותו. ה. ולא כמו שפ״ה דלענין דיני נפשות איירי דדן חבירו ולא ישראל אבל לדיני ממונות כשר, ועוד דהתם מייתי קרא דמקרב אחיך ואילו דיני נפשות מימעטי בסמוך מונשאו אתך. סנהדרין לו: תוד״ה חדא, ועי' לקמן קב. תוד״ה גר. ו. דומיא דגר. נדה מט: תוד״ה חדא. ז. דודאי גבי גר דפסיל משום דבעינן מקרב אחיך יש חילוק בין לדון את חבירו ללדון את ישראל אבל ממזר דקרינן ביה מקרב אחיך אין חילוק בין לדון את חברו בין לדון ישראל כשר. תוס' הרא״ש. ח. דשפחה כנענית מותרת בעובד כוכבים וה״ה דעבד כנעני מותר בעובדת כוכבים לא גזרו עליו משום נשג״ז אע״ג דאיסור נדה ואשת איש דאורייתא שייך שפיר בעבד. נדה מז. תוד״ה מסר. ט. דכתיב [בצדק] תשפוט לשון יחיד. רש״י סנהדרין ג. י. מדאינה ראויה להעיד. תוס' הרא״ש. יא. דכשרה לדון כדכתיב בדבורה והיא שופטת את ישראל בעת ההיא. נדה נ. תוד״ה כל. יב. א״נ שהיו מקבלין אותה כדרך שאדם מקבל אחד מן הקרובין. ר״ן שבועות ל. יג. ופריך והא בעינן שלשה ומשני תני שלשה. קידושין סב: תוד״ה גר. יד. דודאי למצוה בעינן שלשה אבל לא לעכב. א״נ י״ל דהא דבעי שלשה היינו טעמא משום קבלת מצות. שם. טו. וי״ל דאיכא טבילת נדות דהוי שפיר ביום כגון טבילה שלא בזמנה. ת״י הש״ס. טז. א״נ טבילת גר הוי כגמר דין דקבלת מצוה היינו כתחלת דין ומדרבנן הוא דבעי ביום. תוס' הרא״ש.

עובד כוכבים גופא לא קני ליה מאי דקני ליה הוא דמקני ליה לישראל וכיון דקדם וטבל לשם בן חורין אפקעיה לשעבודיה כדרבא (א)דאמר רבא [א]הקדש חמץ [ב]ושחרור מפקיעין מידי שעבוד מתיב רב חסדא (ב)[ג]מעשה בבלוריא הגיורת שקדמו עבדיה וטבלו לפניה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו קנו עצמן בני חורין לפניה אין לאחריה לא אמר רבא [ד]לפניה בין בסתם בין במפורש לאחריה במפורש אין בסתם לא אמר רב אויא לא שנו אלא בלוקח מן העובד כוכבים אבל [ה]עובד כוכבים גופיה קני דכתיב [1]וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו (ג)אתם קונים מהם ולא הם קונים מכם ולא הם קונים זה מזה ולא הם קונים מכם למאי אילימא למעשה ידיו אטו עובד כוכבים לא קני ליה לישראל למעשה ידיו [ו]והכתיב [2]או לעקר משפחת גר ואמר מר (ד)משפחת גר זה העובד כוכבים אלא לאו לגופיה וקאמר רחמנא אתם קונין מהם אפילו גופיה (ה)פריך רב אחא אימא בכספא ובטבילה קשיא אמר שמואל [ז]וצריך לתקפו במים [ח]כי האי דמנימין עבדיה דרב אשי בעא לאטבולי מסריה ניהלייהו לרבינא ולרב אחא ברי' דרבא אמר להו חזו דמינייכו (ו)קבעית ליה רמו ליה (ז)ארויסא בצואריה ארפו ליה וצמצמו ליה ארפו ליה כי היכי דלא להוי חציצה צמצמו ליה כי היכי דלא לקדים ולימא (א) להו לשם בן חורין אני טובל בהדי דדלי רישיה ממיא אנחו ליה זולטא דטינא ארישיה ואמרו ליה זיל אמטי לבי מרך א"ל רב פפא לרבא חזי מר הני דבי פפא בר אבא דיהבי זוזי לאינשי לכרגייהו ומשעבדי בהו (ח)כי נפקי צריכי גיטא דחירותא או לא (ט) א"ל איכו שכיבי לא אמרי לכו הא מילתא [ט]הכי א"ר ששת מוהרקייהו דהני בטפסא דמלכא מנח ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא משתעבד למאן דיהיב כרגא (י)ר' חייא בר אבא איקלע לגבלא חזא בנות ישראל דמעברן מגרים שמלו ולא טבלו וחזא חמרא דישראל דמזגי עובדי כוכבים ושתו ישראל וחזא תורמוסין דשלקי עובדי כוכבים ואכלי ישראל ולא אמר להו ולא מידי אתא לקמיה דר' יוחנן א"ל צא והכרז על בניהם שהם ממזרים ועל יינם משום יין נסך ועל תורמוסן משום בישולי עובדי כוכבים לפי שאינן בני תורה על בניהן שהם ממזרים ר' יוחנן לטעמיה דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן [י]לעולם אין גר עד שימול ויטבול וכיון דלא טביל עובד כוכבים הוא ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר [כ]ועל יינם משום יין נסך משום (כ)לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב ועל תורמוסן משום בשולי עובדי כוכבים לפי שאינן בני תורה הא בני תורה שרי (ל)והאמר רב שמואל בר רב יצחק משמי' דרב [ל]כל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי עובדי כוכבים והא תורמוס אינו נאכל כמות שהוא חי ויש בו משום בשולי עובדי כוכבים ר' יוחנן כאידך לישנא סבירא ליה דאמר רב שמואל בר רב יצחק משמי' דרב [מ]כל שאין עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת אין בו משום בשולי עובדי כוכבים וטעמא דאינן בני תורה הא בני תורה שרי ת"ר גר שמל ולא טבל ר"א אומר הרי זה גר שכן מצינו באבותינו שמלו ולא טבלו טבל ולא מל ר' יהושע אומר הרי זה גר שכן מצינו באמהות שטבלו ולא מלו וחכמים אומרים טבל ולא מל מל ולא טבל [נ]אין גר עד שימול ויטבול ורבי יהושע נמי נילף מאבות ור"א נמי נילף מאמהות וכי תימא אין דנין אפשר משאי אפשר והתניא (מ)ר"א אומר [ס]מנין לפסח דורות שאין בא אלא מן החולין נאמר פסח במצרים ונאמר פסח בדורות מה פסח האמור במצרים אין בא אלא מן החולין אף פסח האמור לדורות אין בא אלא מן החולין א"ל ר' עקיבא (נ)וכי דנין אפשר משאי אפשר א"ל אע"פ שאי אפשר ראיה גדולה היא ונלמד הימנה אלא בטבל

עובד כוכבים גופא לא קני. עובד כוכבים לא קנאו לגופו של זה מתחלה כדאמר לקמן ולא הם קונים זה את זה: **הקדש חמץ ושחרור.** עשה שורו אפותיקי והקדישו למזבח דהויא קדושת הגוף פקע שיעבודא דקמא אבל קדושת בדק הבית לא מפקעא כדתנן בערכין (דף כג:) מוסיף עוד דינר ופודה הנכסים כולן. או אם עשה חמצו אפותיקי לעובד כוכבים והרי הוא מונח בידו של ישראל ובאו שש שעות של ערב הפסח פקע שיעבוד העובד כוכבים הואיל ולא הוי ממש דידיה וחייב זה לבערו: **ושחרור.** עשה עבדו אפותיקי לחבירו ושחררו משוחרר ופקע ממונו של מלוה: **בבלוריא כו' לפניה אין.** לפי שהן גרים והיא עובדת כוכבים והעובד כוכבים ישראל לא קני לגופיה: **לאחריה לא.** אלמא גבי ישראל לא אמרינן קנה עבד עצמו בן חורין: **בין בסתם.** שלא פירש הרי אנו טובלין לשם בני חורין: **במפורש.** כדרב חמא בר גוריא דקתני וקדם וטבל לשם בן חורין: **אבל עובד כוכבים גופיה.** עובד כוכבים שמכר עצמו לישראל קנהו ישראל לגופיה ואם קדם וטבל לשם בן חורין לא קנה עצמו בן חורין: **אלא עובד כוכבים מי לא קני ליה לישראל.** למעשה ידיו והכתיב או לעקר משפחת גר ואמר מר משפחת גר זה העובד כוכבים: **אימא בכספא ובטבילה.** לשום עבדות הוא דקאמר רחמנא ליקני אבל אם קדם וטבל לשם בן חורין ה"נ דבן חורין הוא: **לתקפו במים.** כשמטבילו לשם יהדות לעבדות צריך שיתקפנו לתת עליו עול מלאכה במים כדי שתהא נראית כטבילת עבדות שאפילו יאמר הוא לשם בן חורין לא קנה עצמו בן חורין ולא יהא ממשות בדבריו: **בעי לאטבולי.** לשם יהדות לעבד: **מינייכו קא בעינא ליה.** אם יקדים ויאמר לשם בן חורין: **ארויסא.** קביסטר"י: **וצמצמו.** דחקוהו לקשור בצוארו משום לתוקפו במים: **ארפו ליה וצמצמו ליה.** שהיה לו עניבה וכשרוצים מושכין ראש החבל והוא דוחק מאליו וכשאין מושכין רפוי והמים נכנסים על בשרו: **זולטא דטינא.** כלי מלא טיט: **דיהבי זוזי לאינשי לכרגייהו.** כשאין נותנין כסף גולגולת למלך תופסים אותם גבאי המלך. והני דבי פפא עשירים היו ופורעים המס לגבאי המלך וקונין אותם לעבדים מהם ועובדי כוכבים היו אותן הנקנין וקא מיבעיא ליה אי הוי קנין דלכי נפקי מיניה ליבעי גיטא דחירותא או לא: **מוהרקייהו דהני.** חותמן של אלו: **בטפסא דמלכא.** (ב) שהן לו לעבדים: **טפסא.** ארגז אשקרי"ן בלע"ז: **ומלכא אמר כו'.** הילכך מכר הוא ובעו גיטא דחירותא אי בעו לאיגיורי ולאשתרויי בבת ישראל: **לפי שאינם בני תורה.** אתורמוסין קאי דאין בו משום בישולי עובדי כוכבים כדמפרש לקמן אלא לפי שאינן בני תורה לא ואסור עליהן שלא יזלזלו בבשולי עובדי כוכבים: **ועל ייגם משום יין נסך.** דאע"ג דלא נגעי אלא כחו בעלמא הוא אסור משום לך לך אמרין לנזירא כו': תורמוס אינו עולה על שלחן מלכים: **באבותינו שמלו.** בימי משה כשיצאו ממצרים ויצאו מכלל בני נח לקבל התורה ולקבל פני השכינה: **באמהות.** נשותיהם שטבלו כדמפרש לקמן [ע"ב] דאם לא טבלו במה נכנסו תחת כנפי שכינה: **משאי אפשר.** אמהות אי אפשר למול: **אלא מן החולין.** ולא מדמי מעשר שני דאכתי מעשר שני לא הוה: **אין בא אלא מן החולין.** למעוטי מדמי מעשר שני: ה"ג במנחות בהתודה (דף פג.) **א"ל רבי עקיבא וכי דנין אפשר כו'.** ומאן דגריס רבי יהושע קשיא האמר רבי יהושע דנין מאמהות: **משאי אפשר.** מפסח מצרים דהאי דלא בא מן המעשר דאי אפשר הוא דאכתי מעשר לא הוה:

הקדש חמץ ושחרור. מפורש בהשולח (גיטין דף מ:): **כי נפקי צריכי גיטא דחירותא או לאו.** מספקא ליה אי דינא דמלכותא דינא (ג) או לא ואע"ג דלא קני גופיה הכא קני [א] או דלמא הכא נמי לא קני אלא למעשה ידיו [ב] ובנכריותן איירי אם היו באין להתגייר [ג]:

רבי יוחנן כאידך לישנא ס"ל. אומר ר"ת דכולהו מודו דכשנאכל כמות שהוא חי דאין בו משום בישולי עודדי כוכבים [ד] דאמר באין מעמידין (ע"ז דף לח.) דאיכא בינייהו דגים קטנים ארזי ודייסא היינו דברים שאין עולים על שלחן מלכים ואין נאכלים כמות שהן חיין [ה] ולא נקט כמה דברים הנאכלים כשהן חיין ועולים על שלחן מלכים כמו פירות וגבינה וכיוצא בהן [ו] והא דאסר רבי יוחנן התם בילה אע"ג דראוי לגומעה חיה אין זו אכילה חשובה דהכי נמי בשר מליח מותר לטלטלו בשבת (שבת קכח.) דחזי לאכילה ואפ"ה יש בו משום בישולי עודדי כוכבים:

אמר ליה ר' **עקיבא וכי דנין אפשר** משאי

מסורת הש"ס

א) לקמן סו: כתובות נט: גיטין מ: נדרים פו: ב"ק פט:, ב) מכילת' פרשת בא פ' טו, ג) [גיטין לז:], ד) [קדושין כ. ב"ק קיג: ב"מ עא. ערכין ל:], ה) [קדושין יג. וש"נ], ו) צ"ל קבעינא, ז) [צ"ל ארוסיה פירוש שלשלת ערוך ערך ארסה], ח) ברא"ש ובנ"י גרסי עבידתא יתירתא וע"ש בנ"י, ט) [ב"מ עג:], י) ע"ז נט., כ) [שבת יג. וש"נ], ל) ע"ז לח. נט. שבת נא. מ"ק יב:, מ) מנחות פב., נ) [מנחות שם. יט. לקמן סא: סוכה כ: הוריות ו: זבחים לח. תמורה טז: יח: נדה לו:],

◆

תורה אור השלם

1. וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לַאֲחֻזָּה: ויקרא כה מה

2. וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר: ויקרא כה מז

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולימא לשם בן חורין כצ"ל ותיבת להו נמחק: (ב) רש"י ד"ה בטפסא דמלכא (שהן) תז"מ ונ"ב ס"א שהיו: (ג) תום' ד"ה כי וכו' דינא ואע"ג כצ"ל ותיבות או לא נמחק:

◆

מוסף תוספות

א. דכיון דמקבלים הם מלכותו ומקבלין הם גזרותיו הרי הם כנמכרים לדעת עמצם והו"ל גוי גופיה. רמב"ן. ב. כיון דאם היה המלך עצמו קונה אותו לא היה עבד לגופו דגוי לא קני גוי אלא למעשה ידיו, [להכי] לא צריכי גיטי דחירותא דלא אלימי הקונים שבאו מכח המלך מהמלך עצמו. ר"פ. ג. והיינו דקאמר מוהרקייהו דהני בטפסא דמלכא מנח וכיון דגופיה משתעבד לכרגא הפורע מס כלוקח גופם מהם דהא לדידהו משתרשי זוזי ואינהו פרעי לה חובייהו. רמב"ן. ד. דלא פליג לישנא בתרא אלישנא קמא אלא בא להוסיף עליו דאפי' אם לא היה נאכל כמות שהוא חי אם לא היה עולה לשלחן מלכים אין בו משום בישולי גוים. ר"פ. ה. ללישנא קמא יש בו משום בישולי גוים דאינם נאכלים כמות שהם חיין וללישנא בתרא אין בו משום בישול גוים דאינם עולים לשלחן מלכים. ר"פ. ו. דללישנא קמא אין בו משום בישולי גוים שהוא נאכל כמות שהוא חי וללישנא בתרא יש בו משום בישולי גוים שעולה לשלחן מלכים אלא ש"מ דאפי' עולה לשלחן מלכים מ"מ כיון דנאכלים כמות שהוא חי אין בו משום בישולי גוים. ר"פ. הלכך קי"ל כר' יוחנן דהכא דאין בו משום בישולי עכו"ם אלא על דבר שעולה על שלחן מלכים ואינו נאכל כמות שהוא חי. תוס' הרא"ש.

◆

מוסף רש"י

הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד. הקדש, עשה שורו אפותיקי לבעל חובו וחזר לוה זה והקדישו קדושת הגוף למזבח, הפקיע שעבודיה דמלוה ומותר למזבח ואין בו משום גזל, ששבח (גי' הב"ח: שכח) הקדש מפקיעו הואיל ולא היה קנוי לו ממש אלא עומד לגבות הימנו, ודוקא קדושת הגוף, אבל קדושת דמים לא אלימי לאפקועי שעבוד מלוה דתנן (ערכין כג:) מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים האלו על מנת לשלם לאשה את כתובתה כו' (ב"ק צ. וכעי"ז כתובות נט: ונדרים פו: וגיטין מ:). **הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד.** חמץ, נכרי שהלוה את ישראל על חמצו ולא הרהינו אלא דמחוסר גוביינא, שהיה עומד החמץ בביתו של ישראל ואין לנכרי עליו אלא שעבוד, כשבא עת ביעורו מפקיע איסור החמץ את שעבוד הנכרי וחייב ישראל לבערו, והא דתנן בפסחים (ל:) נכרי שהלוה לישראל על חמצו מותר בהנאה לאחר הפסח. מוקי לה רבי התם בשהרהינו אצלו, שנתנו במשכון ביד נכרי דלא מחוסר גוביינא ולא שעבוד אלא קנייה ממש (ב"ק צ. וכעי"ז כתובות ונדרים וגיטין שם ולקמן סו:). **ושחרור,** עשה עבדו אפותיקי ושחררו הלוה משוחרר וגובה זה חובו ממקום אחר (ב"ק שם וכתובות שם). **מהם תקנו.** רבויא הוא דהא כתיב לעיל מניה מהם תקנו עבד ואמה, וכתיב בתריה וגם מבני התושבים הגרים עמכם ולישתוק (גיטין לז:). **ולא הם קונים.** את אחד מכם (שם לח.). **מוהרקייהו דהני.** חותם עבדות שלהם (ב"מ עג:). **בטפסי דמלכא מנח.** בארגז של מלך מונח והרי כולם עבדים לו דדינא דמלכותא דינא (שם). **לפי שאינן בני תורה.** אתורמוסן קאי דאי הן בני תורה שרי כדמפרש לקמיה, תורמוס אינו נאכל חי ואינו עולה על שלחן מלכים (ע"ז נט.). **מה פסח האמור במצרים אינו בא אלא מן החולין.** דעדיין לא היתה להם תבואת מעשר שני דאין מעשר אלא משנכנסו לארץ (מנחות פב. מכת"י). **וכי דנין אפשר משאי אפשר.** פסח דורות שאפשר לבא מן המעשר, שהרי לדורות נוהג מעשר, מפסח מצרים שאי אפשר לו לבא ממעשר שהרי באותה שעה לא היה מעשר נוהג (מנחות שם).

עין משפט
נר מצוה

קיג א מיי' פ"ז מהל' ערכין הל' יד ופי"ח מהלכות מלוה ולוה הל' ו ז וסמג עשין נד טוש"ע ח"מ סימן קיז סעיף ז:

קיד ב מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה טז סמג עשין פז טוש"ע שם סעיף ו טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף סח:

קטו ג מיי' פ"ח מהל' עבדים הל' כא:

קטז ד מיי' שם הל' יט ומיי' פי"ג מהל' איסורי ביאה הלכה יא:

קיז ה טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף ט:

קיח ו מיי' פ"א מהל' עבדים הלכה ג סמג עשין פג:

קיט ז ח מיי' פי"ג מהל' איסורי ביאה הל' יא טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף ט:

קכ ט מיי' פ"ה מהל' גזילה הל' טו ופ"א מהל' עבדים הל' ח סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעי' יא:

קכא י מיי' פי"ג מהל' איסורי ביאה הל' ו סמג לאוין קטז:

קכב כ מיי' פי"א מהל' מאכלות אסורות הל' ג סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סי' קכג סעיף א:

קכג ל מ מיי' פי"ז מהל' מאכלות אסורות הלכה יד סמג לאוין קמב טוש"ע י"ד סימן קיג ס"א:

נ [מיי' פי"ג מהל' אסורי ביאה ה"ו סמג ל"ת קטז טוש"ע י"ד סימן רסח]:

קכד ס מיי' פט"ז מהל' מעשה הקרבנות הלכה טו:

◆

לעזי רש"י

קביסטר"י [קיבישטר"א]. אפסר (חלק מהרתמה, שבו מושכים את הבהמה או את הסוס בצווארם).
אישקרי"ן. קופסה (בעיקר לתכשיטים).

◆

תוספות ישנים

הקדש חמץ ושחרור מפקיעים וכו'. פירשתי פרק כל שעה בפסחים. וא"ת מאי קא מדמה האי דהכא להאי דשחרור מפקיע מידי שעבוד הא לא דמי דהתם מיירי כשהרב עצמו משחרר עבדו. אבל הכא מיירי שהוא משחרר עצמו כשטובל לשם בן חורין. וי"ל דמ"מ מדמי שפיר דהכא נמי כיון שטבל אפקע ליה שם עבדות ולא איתא לרב אלא מעשה ידיו דהא עובד כוכבים גופיה לא קני והעבד יכתוב לו שטר על (חצי) דמיו ולא יהיה לרב כלום לך עבדות עליו: (לעיל) מי לא טבלה לנדותה. וא"ת הלא טבילת נדה בלילה וגר צריך לטבול ביום דמשפט כתיב ביה. וי"ל דאיכא טבילת נדות דהוי שפיר ביום כגון טבילה שלא בזמנה: ומשתעבד בהו עבידתא ל"ג יתירתא רק בבבא מציעא (עג:) גבי רבית ואי גרסינן ליה הכא יש לייסבו משום דאז מוכחא מלת' שגופם קנוי לעבדים:

◆

תום' חד מקמאי

במגו: **תניא מעשה בבלוריא** הגיורת שקדמו עבדיה וטבלו לפניה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו קנו עצמן בן חורין **ואסיק רבא** בפניה בין בסתם בין במפורש לאחריה במפורש אין בסתם לא ופירוש לפניה הוא קודם שנתגיירה לאחריה לאחר שנתגיירה **והרב אלפס** לא גריס לאחריה אלא שלא בפניה במפרש אין בסתם לא פירוש בפניה כיון שראתה ושתקה בין בסתם בין במפורש. שלא בפניה שלא ראתה כדטבלה במפרש אין בסתם לא וגירסת מכילתא מסייע א) לרב ז"ל דגרס' התם בפ' בא אל פרעה ר' נתן אמר מה ת"ל המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו להביא את העבד שטבל בפני רבו שיצא בן חורין ומעשה בבלוריא הגיורת שטבלו שפחותיה בפני' ומקצתן לאחריה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו את שטבלו בפני' בנות חורין ואת [שטבלו] לאחריה משועבדים ואעפ"כ משמשות אותה עד יום מיתה: **אמר שמואל וצריך לתקפו במים** פירוש שיראה שלשום עבדות טובלין ולא לשום בן חורין והרב ז"ל פירש כדי שתעלה לו טבילה ומסתברא (בפ"ק) כפר"ש ז"ל א"ר יוחנן לעולם אינו גר עד שימול ויטבול דוקא מילה והדר טבילה אבל איפכא לא. וצריך לטבול (עד) אחר המילה וכן נעשה מעשה בלוניל מפי אבא מארי וחבריו ז"ל שהצריכוהו טבילה לאחר המילה. **תניא הרי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי** מטבילין אותו ומה בכך דברי ר"י ור' יוסי אמר אין מטבילין. ומסקנא בהא פליגי דר"י סבר בחד מינייהו סגי או

א) נראה דצ"ל וגירסת מכילתא מסייע לפי' רש"י ז"ל.